

Rhodiapolis Kazılarında İlk Yıl: 2006

Excavations at Rhodiapolis in 2006: The First Campaign

Nevzat ÇEVİK – İsa KIZGUT – Süleyman BULUT

Antalya'nın Kumluca İlçesi, Sarıcasu Köyü sınırlarında yer alan kent, Rhodos kolonizasyonunda kurulduğu için adını da buradan alır. Adını Hekataios'tan öğrendiğimiz yerleşim, Theopompos'a göre ismini Mopsos'un kızı Rhodos'tan almıştır. Ancak, kentin Likçe isminin Wedrei (Wedrennehi/Wedrenni) olduğu düşünülür. Dynastik Dönem sikkelerinde de Wedrei adı, Trbenni ile birlikte görülür. Bu durum Rhodos Kolonizasyonu öncesinde de burada bir yerleşimin olabileceğini düşündürür. Likya Birliği'nin üyesi olan kentte şimdilik bilinen en erken kalıntılar Klasik Çağ kaya mezarlarıdır. Görülen kalıntılar yoğunlukla Roma ve Bizans dönemlerindedir. Bunların en önemlileri tiyatro, hamam, agora/stoa, sebasteion, tapınaklar, kilise, sarnıçlar, kenotaph, nekropoller ve konutlardır (Res. 1, kazı öncesi için Res. 2).

Opramoas: Kentin en ünlü kişisidir. En iyi bilinen yapı- sı da Opramoas'ın mezar anıtıdır (Res. 3). Antonius Pius döneminde (İ.S. 138-161) yaşamış olan bu kişi Likya'nın en zengin adamıydı ve en ünlü hayırseveriydi

Located within the border of the Sarıcasu Köyü, in the township of Kumluca of Antalya İli, Rhodiapolis received its name from the Rhodians that colonised it. We learn of its name from Hekataios. Theopompos claimed it was named after Rhodos, the daughter of Mopsos. However, its name in Lycian is thought to have been Wedrei (Wedrennehi/Wedrenni). The name Wedrei is found together with that of Trbenni on the Dynastic period coins of Lycia. This suggests that there existed a settlement here prior to the Rhodian colonisation. The earliest ruins in this city known to have been a member of the Lycian League are the rock cut tombs dating to the Classical period. Most of the visible ruins date from the Roman and Byzantine periods. The most important remains in the city are the theatre, bathhouse, agora/stoa, sebasteion, temples, church, cisterns, cenotaph, necropolises and houses (Fig. 1, and prior to excavations see Fig. 2).

Opramoas: *The best known figure from the city and his best known work is his monumental tomb (Fig. 3). He*

Res. 1 Rhodiapolis 2006 kazıları sonrası. Hava fotoğrafı

Fig. 1 Aerial view of Rhodiapolis after excavations in 2006

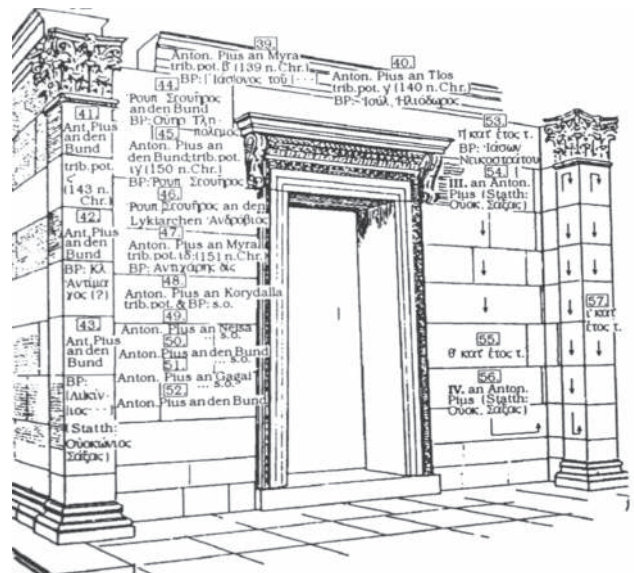

Res. 2 Rhodiapolis. Kazı öncesi kent merkezinin görünümü
Fig. 2 View of the centre of Rhodiapolis before the excavations

(Euergetes). Annesi Korydallalı babası Rhodiapolisiydi. Oinoandalı C. Julius Demosthenes ya da Lykiarkhos Licinnius Longus gibi tüm Likya'da ünlü ve zengin akrabaları vardı. Ataları Likya Birliği'nde Lykiarkhia (Likya Birliği Başkanı), Strategia (Ordu Komutanlığı) ve Hipparkhia (Süvari Birliği Başkanlığı) gibi çok yüksek makamlara gelmişlerdi. Kardeşi Apollonios İmparator Kültü Başrahibi, Likya Birliği Yazmanı ve Lykiarkhos idi. Opramoas'ın ilk görevi İ.S. 114 yıllarında Arkhiplakia olmuştur. 136 yılında İmparator Kültü Başrahipliği, Likya Birliği Yazmanı ve Lykiarkhos olmuştur. Çok kez onurlandırılmıştır. Opramoas'ın neredeyse tüm Likya'da yardım etmediği kent yok gibidir. En faal yılları İ.S. 114-152/153 yıllarıdır. Özellikle 141 depreminden sonra yıkılan pek çok yapı Opramoas tarafından onarılmıştır. 3000 dinardan 100.000 dinara kadar değişen miktarlarda yardım etmiştir. En büyük yardımını 100.000 dinarla Myra ve 80.000 dinarla Tlos almıştır. Kentlere yapılan yardımlar dışında örneğin yaşayanlar için kefen parası, genç kızlara çeyizlik ve yoksullara yiyecek gibi pek çok konuda sosyal yardımlarda bulunuyordu. Tüm bu yardım listesi ve onurlandırmalar yanında Roma kayzerleriyle olan mektuplaşmaları içeren 12 yazıt, 19 prokurator mektubu, Likya Birliği'ne ait 33 döküman Opramoas'ın anıt mezarı duvarlarını doldurmaktadır. Bu mektuplar özellikle Antonius Pius ile olan yazışmalardır. Yazışmalar içerisinde bu kişinin Lykiarkh (Likya Birliği Yöneticisi) olduğu da anlaşılmaktadır. Tiyatronun güneybatısında bulunan anıtın duvarlarındaki yazıt, Likya'nın belki de tüm Anadolu'nun en uzun yazıtı olma özelliğini taşımaktadır. 2006'da çevresi düzenlenmiş ve 2007'de de kazısı yapılacaktır.

Araştırmalar: Kentin ilk ziyaretçisi 1842 yılında T. A. B. Spratt'tır. 1892'lerde Opramoas anıtı yazıtlarıyla başlayan ilgi genellikle aynı konu üzerinde tekrarlanmış ve

lived in the period of Antoninus Pius (138-161); was the richest man in Lycia and the most renowned philanthropist (Euergetes). His mother was from Korydalla and his father was from Rhodiapolis. He had very rich and famous relatives all over Lycia such as C. Julius Demosthenes of Oinoanda and the Lyciarch Licinnius Longus. His ancestors had attained high positions like Lyciarchia (President of the Lycian League), Strategia (Military Commander) and Hipparchia (Commander of the Cavalry). His brother Apollonios was the chief priest of the imperial cult, scribe of the Lycian League and Lyciarch. He was honoured many times. Almost all Lycian cities received some form of help from Opramoas, who was active from 114 through to 152/153 and in particular the many monuments devastated in the earthquake of 141 were restored through his help. He contributed with amounts varying from 3000 to 100.000 dinars. The highest support went to Myra with 100.000 dinars and to Tlos with 80.000 dinars. Apart from the contribution made to the cities, he also supported the people in social areas such as shroud money for the living, providing dowries for young girls and food for the poor. In addition to this list of donations and honourings, 12 inscriptions containing his exchange of letters with Roman Caesars, 19 Procurator letters and other 33 documents related to the Lycian League are recorded on the walls of his monumental tomb. These letters, especially those exchanged with Antoninus Pius suggest Opramoas was also the Lyciarch. The long inscription embellishing the walls of the monument located to the southwest of the theatre is the longest inscription in Lycia, and perhaps in

Res. 3 Opramoas mezar anıtının rekonstrüksiyonu
Fig. 3 Reconstruction of the monumental tomb of Opramoas

bilimsel yayınlara konu olmuştur. Özellikle E. Kalinka'nın 1944'te yayımladığı *Tituli Asiae Minoris II.3 Arneai, Arykanda, İdebessos, Akalissos, Olympos ve Phaselis* yanında Rhodiapolis yazıtlarını da içeriyordu. İlk resimli belgeler ve Opramoas yazıtlarının kapsamlı araştırılması da 1894 tarihinde kente gelen E. Krickl ve ekibi tarafından yapılmıştır. Son yıllarda B. İplikçioğlu tarafından yapılan epigrafik yüzey araştırmalarında daha önceki araştırmacıların gözünden kaçan yazıtlar da değerlendirilmiştir. C. Kokkinia Opramoas konusunda 2000 tarihinde kapsamlı bir kitap yayınlamıştır. B. Ferraro'nun ve H. Y. Özbek'in tiyatroya, A. Farrington'un ise hamama ilişkin yüzey gözlemleri ve C. Bayburtluoğlu'nun yerleşime ilişkin kısa gözlemlerinin ardından kentin arkeolojisi üzerine ilk kez kapsamlı bir proje tarafımızdan başlatılmıştır.

2006 yılında Kültür Bakanlığı ve Akdeniz Üniversitesi adına yürütmeye başladığımız kazıların ilk yılında, başta Kültür ve Turizm Bakanlığı DÖSİMM olmak üzere Akdeniz Üniversitesi, Kumluca Belediyesi ve AKMED'den büyük destekler alınmıştır. Bu destekleri sağlayan kurum ve yetkililerine tüm ekip şükran borçludur.

Çalışmalar: Rhodiapolis antik kenti kazılarının ilk sezonunda: Kentin genel bitki ve yüzey temizliği; kent içi araç ulaşım yollarının yapımı; alt yapı çalışmaları; tespite yönelik ön yüzey araştırmaları ve topoğrafik çalışmalar ve kazı çalışmaları biçiminde gerçekleştirilmiştir. Kazı çalışmaları da hamam, agora/stoa, tiyatro ve cadde ana alanlarında yürütülmüştür (Kazı öncesi ve sonrası için bk.: Res. 1 ve 2).

Çalışmalar hem yapı bazında hem de organik ilişkide ve ortak çevreyi ve şartları kullanan yapılar topluluğuna toplu müdahale biçiminde planlanmıştır. Arazide yalnız konumlanan Roma hamamının kazısı yapı bazında planlanmış, agora ve Opramoas stoası ile tiyatro çalışmaları da hem kendi içlerinde tekil projeler –bağımsız kazılar– biçiminde hem de genel çalışmalarda bir bütün halinde bir arada planlanmıştır. Rhodiapolis kazılarında temel ilke, iş hızını arttırmak değil, çalışmaları ve ekibi genişletip yoğunlaştırarak verimi arttırmaktır. Bu yolla, aynı hassasiyetle birçok alan ya da yapı birbirine paralel olarak kazılabilmiş ve aynı anda birçok iş birlikte görülebilmektedir. Bunun gerçekleştirilebilmesi için kentte ana kazı alanlarında alt organizasyon piramitleri oluşturulduğu gibi aynı zamanda bir ana alanda bile her bir biriminde ayrı çalışma organizasyonları kurularak daha verimli bir iş temposu ve sorumluluk ağı gerçekleştirilebilmiştir. Böylelikle olağanüstü bir yoğunluk ve verimlilik sağlanabilmiştir. Ve böylelikle arkeolojik kazılarda alışlagelen, bir yapının başında 10-15 yıl harcama tarzına alternatif başka bir yöntem denenmiştir. Ya da aynı mali güç, kazı süresini uzatıp küçük bir ekibin gündelik giderlerine

all Anatolia. The monument's surroundings were cleaned in 2006 and it will be excavated in 2007.

Research: The city was first visited by T. A. B. Spratt in 1842. The interest in the city started in 1892s arising from the inscriptions on the Opramoas tomb and it retained its importance since then, becoming a focus of scientific publications. *Tituli Asiae Minoris II.3* by E. Kalinka published in 1944 also contained inscriptions from Rhodiapolis beside those from Arneai, Arykanda, İdebessos, Akalissos, Olympos and Phaselis. The first visual documentation and detailed investigations of the Opramoas inscriptions were completed by E. Krickl and his team that visited the site in 1894. In recent years, the epigraphic surveys conducted by B. İplikçioğlu revealed the presence of inscriptions that escaped the eyes of the previous scholars. C. Kokkinia published detailed work on the Opramoas inscriptions in 2000. Following the survey observations of B. Ferraro and H. Y. Özbek on the theatre, A. Farrington on the bathhouse and those of C. Bayburtluoğlu on the settlement, we have launched the first extensive project covering the archaeology of the city.

The first campaign of excavations at Rhodiapolis was conducted in 2006 on behalf of the Ministry of Culture and Tourism and Akdeniz University and was supported by DÖSİMM of the Ministry of Culture and Tourism, Akdeniz University, the Kumluca Municipality and AKMED. Our team would like to express their gratitude to all these institutions for their support.

Works Conducted: The first campaign covered the following areas: an overall cleaning of the surface and vegetation in the city; the construction of vehicle roads in the city; infrastructure works; preliminary surveys for identification purposes; topographic work and excavations. The excavations were carried out in the bathhouse, agora/stoa, theatre and street (For the condition before and after the excavations see Figs. 1 and 2).

The excavation work was planned both at the structural level and at the level of organic relations with a total intervention to a group of structures sharing the same environment and conditions. The Roman bathhouse, which stands in isolation, was excavated separately but the excavations at the agora, the Opramoas Stoa and the theatre were planned as individual projects themselves but were planned and were integrated as a wholly related excavation.

The basic principle of the Rhodiapolis excavations entails not increasing the speed of work undertaken but rather, improving its efficiency by extending the team and the work undertaken. Thus, multiple areas or structures

harcanacağına, daha kısa zaman dilimleri içerisinde çalışan yoğunluğu artırılıp doğrudan işe –kazıya– harcanmıştır. Kazıları ilk yılı olması ve henüz kazı depoları ve işlikleri gibi mutlaka gerekli olan birimler olmadığı için çok buluntu verecek alanların kazısı sonraki yıllara bırakılmıştır. Buna rağmen beklendiği gibi yaklaşık 100 kasa dolusu küçük buluntu ortaya çıkarılmıştır. Buluntular günlük olarak kazı evine taşınmış, yıkanmış, temizlenmiş, çizim ve çekimleri yapılarak etiketli plastik kasalarda düzen içerisinde depolanmıştır.

Alt yapı ve ön hazırlık çalışmalarında, tiyatro, kentin batı girişi, sebasteion ve hamama kadar olan ve agora tüm çevresini de kapsayan yaklaşık 15.000 m²'lik, kamu merkezi ve çevresini içeren alanı kaplayan ağaç ve bitki örtüsü tamamen temizlenmiş; orman yolu ıslah edilmiş; halihazır orman yollarının bittiği noktalardan sonra iki yönden (doğuda 300 m., batıda 100 m.) elle ve yüzeysel müdahalelerle iki ayrı yerleşim içi iş yolu yapılmış; iki geçici tuvalet ve su deposu yaptırılmıştır. Yüzeysel çalışmalarında, tüm yerleşimde ve çevresinde detaylı gözlemler yapılmış; öncelikle kazılacak alanlar olmak üzere önemli tüm yapıların rölevaleri ve kazılacak yapıların (hamam, tiyatro, agora-stoa, cadde, Opramoas Anıtı) taş planları ve diğer kayıtları tamamlanmış; yerleşimin topoğrafik planı çıkarılmaya başlanmış ve kentin çalışılan yarısının haritası tamamlanmış; uçak çekimleri gerçekleştirilmiş; Akdeniz Üniversitesi Uzaktan Algılama Merkezi ile birlikte oluşturulan proje kapsamında, uzaktan algılama yöntemleri ve materyalleriyle kentin genel belgelenmesine başlanmıştır.

Hamam (Res. 4): 4 ayrı alt ekip tarafından yürütülen hamam çalışmalarında kaldarium, tepidarium, frigidarium, servis ve vestibulum bölümlerinde kazılar tamamlanmış, 4 büyük sarnıca oturan palaestra bölümü kısmen 2007'ye kalmıştır. Yapıda, bir Roma hamamından beklenen tüm mimari ve iç mimari unsurlara ilişkin tüm veriler ele geçmiştir. Isıtma ve su sağlama gibi teknik sorunlar da yanıtlarını bulmuştur. Elde edilen buluntular ve gözlemlenen yapısal özellikler nedeniyle en erken İ.S. 2. yy.'da yapılmış olduğu ve 3.- 4. yy.'larda da onarımlar gördüğü düşünülmektedir. Yapı Roma içinde evrelere sahip olduğu gibi, Bizans Dönemi'nde de yoğun olarak konut gibi başka fonksiyonlarda kullanılmış ve revizyonlara uğramıştır. Hamam genel planlamasıyla Anadolu hamam-gymnasiumları karakteristiğindedir. 998 m²'lik toplam alanın yarısından fazlası palaestraya ayrılmıştır. Hamam bölümü düzenlemesinde genelde Likya'da yaygınca görülen alışlagelmış tasarım söz konusudur. Ana bölümler olan apoditerium, frigidarium, tepidarium ve kaldarium dikdörtgen planlarıyla aynı aks üzerinde yan yana dizilidir.

could be carefully excavated in parallel to each other and multiple works could be conducted simultaneously. For this purpose, sub-organisational pyramids were formed in the main areas of excavation and where necessary, individual work organisations were founded even within a single area; consequently efficiency and responsibility were greatly enhanced resulting in quite remarkable achievements over a wide area. We experimented with a new method, an alternative to the customary method of spending 10-15 years excavating a single monument. With this method, the same financial resources were expended directly on the excavation work through increasing the number of workers involving a shorter timeframe, instead of spending it on the daily expenses of a small team which consequently extends the duration of the excavation campaign. As this was the first year of the excavation campaign and the required facilities such as depots and laboratories did not exist, the excavations of monuments where more finds are to be expected were postponed to future campaigns. Yet the small finds that were uncovered filled 100 chests. They were regularly taken to the excavation house, cleaned, documented and stored in plastic boxes with tags.

The infrastructure and preparatory work entailed the clearing of the vegetation from an area of about 15.000 sq.m. in the public centre of the city, including the theatre, west city gate, up to the bathhouse, and the agora; the forest road was improved; two work roads were constructed by hand and by slight additions from the termination points of the present forest road (300 m. in the east and 100 m. in the west); two temporary lavatories and a water tank were also built. The surveys covered detailed observations of the entire settlement and its environs; plans of all the important monuments, above all of the areas to be excavated, were drawn and the stone plans and other documentation of the areas to be excavated (bathhouse, theatre, agora/stoa, street, Opramoas Monument) were completed; a topographic map of the site began to be prepared; a map of half the city, where excavation work was conducted has been completed; aerial photography was undertaken and, within the framework of the joint project prepared together with the Remote Sensing Centre of Akdeniz University, remote sensing and the overall documentation of the city has been initiated.

Bathhouse (Fig. 4): *The work at the bathhouse was undertaken by four teams and the excavations of the kaldarium, tepidarium, frigidarium, service and vestibulum parts were completed, while those in the palaestra resting upon four cisterns has been in part left to the 2007 campaign. All the architectural and interior*

Res. 4 Rhodiapolis. Hamam tepidarium çalışmaları

Fig. 4 Rhodiapolis. Work in the tepidarium of the Bathhouse

Hamam buluntuları çoğunlukla Geç Roma seramik parçalarıdır. Bizans Dönemi seramikleri de ele geçmiştir. 4 nolu bölümde ele geçen seramik parçaları birleştirilerek 6 adet amphoriskos tümlenmiştir. Bir Rhodos amphorasının –kulp– üzerinde damga vardır. Damgada bir Helios başı ve tam okunamayan bir üretici adı yer almaktadır. Mimari ve çatı kiremitlerine ait bulgular hamamın üst örtüsünün ahşap çatı örtülü ve kiremit kaplı olduğunu göstermektedir. Tepidarium güney duvarındaki pencere altına denk gelen yerde pencere camlarından parçalar bulunmuştur. Metal bulgular genellikle çivi ve diğer bağlayıcılara ait parçalardır. Bunlardan 15 halkalı bir zincir ve bir demir eğe dikkat çekmektedir. Roma ve Bizans dönemlerine ait yazılı bloklar ve blok parçalarına da rastlanmıştır. Ele geçen sikkelerden sadece Basileus lejantlı biri tanımlanabilmektedir.

Agora/Stoa (Res. 5 kazı öncesi için Res. 2): Kentin kamu merkezinde agora ve stoa birlikte organize edilmiştir. Stoa, agoranın batısı boyunca uzayan kapalı bölümü gibidir. Toplam 59 m. uzunluğunun 40 m.'si tamamen ve kalan kısmı üst katmanda kazılmıştır. Tüm alanın genişliği güneyde 29.90 m., kuzeyde 19.15 m.'dir. Bunun 9.20 m. genişliğindeki batı yarısı stoadır. Güney kesimde, her biri 7.40x11.25 m. olan 4 büyük sarnıç geniş terasın alt yapısını oluşturur. Agoranın iki tarafından da giriş vardır. Agoranın güney bitimi, sebasteionun kuzey yanı arasında kalan üçgen alan bir kavşak gibidir. Burada kentin doğu aşağısından çıkan yol agoraya, kentin batı girişine ve tiyatro-akropol sokağına yönelir. Aynı alandan düzayak agoraya girilirken, kavşaktan yükselen geniş basamaklarla da stoa'nın üst katına ve dolayısıyla Opramoas alanına geçit verir.

Agoranın ortasından uzunlamasına geçen 60 m. uzunluğundaki bir çizgide *in situ* yerleşik stylobat bloklarının üzerinde altlıksız oturan sütunların oturma izleri vardır.

furnishing evidence to be expected from a Roman bathhouse was uncovered. Technical questions regarding the heating system and water supply have also been answered. Evidence gathered and observations made point to a construction date in the 2nd century at the earliest, with repairs undertaken in the 3rd and 4th centuries. In addition to the sub-phases during the Roman period, the structure was restored and extensively altered and was employed for housing during the Byzantine period. The bathhouse overall is of the Anatolian baths-gymnasium type layout. It covers a total area of 998 sq.m., more than half of which was reserved for the palaestra. The baths section repeats the conventional layout often encountered in Lycia. The main sections of apodyterium, frigidarium, tepidarium and caldarium are aligned one after the other along the same axis.

The small finds are mainly potshards from the Late Roman period. The potshards uncovered in section 4 were brought together yielding 6 amphoriskoses. On the handle of a Rhodian amphora is a seal bearing the head of Helios and the illegible name of the manufacturer. Evidence from the architecture and roof tiles indicate a timber-roof tiled construction. Under the window in the south wall of the tepidarium were found glass fragments belonging to a window. Metal finds mainly include nails and other binders, but noteworthy are a chain of 15 rings and an iron file. Inscribed blocks and block fragments from the Roman and Byzantine periods have also been found. Only one of the coins could be identified carrying the legend Basileus.

Agora/Stoa (Fig. 5, before the excavation see Fig. 2): In the public city centre, the agora and the stoa were organised together. The stoa almost constitutes the covered part of the agora to its west. 40 m. of the 59 m. total length were excavated entirely and of the remaining part, only the uppermost level was excavated. The entire area measures 29.90 m. wide on the south and 19.15 m. on the north. The 9.20 m. wide western half of this area is the stoa. In the south, four large cisterns, each measuring 7.40x11.25 m., constitute the substructure of the large terrace. The agora is accessed from two sides. The agora terminates in the south in a triangular junction-like area bordered on the north side by the sebasteion. Here, the road coming from the eastern lower part of the city turns toward the agora, the west city gate and the theatre-acropolis street. This area provided access to the agora at the same level while wide stairs lead to the upper floor of the stoa, and thus to the Opramoas square.

A 60-meter long line extending along the centre of the agora bears *in situ* traces of columns resting on the stylobate blocks without a base. 17 of these lie in the

Bunlardan kazılmış alana denk gelen 17'si izlenmektedir. Sütun çapları yaklaşık 43 cm'dir. Sütun aralıkları 1.40-1.50 m. arasında değişmektedir. Stoa'nın ortasına denk gelen yerde *in situ* düşmüş bloklardan burada iki katlı bir stoa olduğu anlaşılmıştır. Bu kalıntılara göre stylobata altlıksız oturan Dor sütunları, onların üstünde yalın 3 silmeli arşitrav, arşitravin üstünde, sütun üstlerine denk gelen yine eşit aralıklarla yerleştirilmiş postamentler ve üzerinde yükselen Korint başlıklı sütunlar ve çatıyla iki katlı stoa yapısallığı tamamlanmaktadır. Kireç ocağı agoranın ortalarında. Ocağa en yakın yerlerde tüm mermer malzeme yakılmıştır. Ocaktan uzaklaştıkça mimari bulgular çoğalır. Stoa'nın zemininin, 60 m. boyunca tamamen mozaik döşeme olduğu anlaşılmıştır. Bazı yerlerde yapılan örnek açmalarda mozağın bulunduğu ve çoğunlukla da korunmuş olduğu görülmüştür. Mozaikler 3 renkli ve geometrik bezemelidir.

Çok sayıda ve farklı kap formları ve farklı dönemlere ait seramik parçaları, stoa'nın üst örtüsüne ait kiremit ve çatı tuğlalarına ait parçaları; yontu ve kabartma parçaları; yazıtlar ve yazıt parçaları bulunmuştur.

Tiyatro (Res. 6): Kazısı yaklaşık %80 oranında tamamlanmıştır. Neredeyse tamamen örtülü ve dolu bulunan kavea, orkestra ve proskene tamamen açılmış sadece sahne binasının arka kesimi ile paradosların bir kısmı kalmıştır. Sahne binasının bırakılma nedeni Opramoas anıtı ile iç içe olması ve ikisinin birlikte ele alınmak zorunda oluşlarıdır. Tiyatronun kazıları 2007 sezonunda tamamlanmış olacaktır.

Kentin kamu merkezinin kuzey sınırındaki son kamu yapısıdır. Merkezi bir konumdadır. 90 kişilik kazı ekibinin oturtularak yapılan deneme ölçümüne göre yaklaşık 1500 kişilik bir kapasiteye sahip olduğu hesaplanmıştır. Trafiği kuzey arkadan kavea üstüne, doğu ve batıdan paradoslarla ve batıdan kaveanın analemma duvarı arkasından basamaklı bir rampayla sağlanır. Agoranın kuzeyinden konutlar bölgesinden gelen sokak doğu paradosa ve kavea üst koridoruna, kent merkezinden sebasteion önünden gelen cadde basamaklı yükselerek batı paradosa ve yine kavea üstüne çıkan basamaklı ve taş kaplı rampaya ulaşır. Opramoas B stoasının yüksek duvarının batı arkasından çıkan basamaklı taş döşeli yol kavea arkasına kadar kısmen açılmıştır. Bu üstü açık koridorun içerisinde tapınaktan yuvarlanmış kalp kesitli sütun tamburları ve silmeli bloklar bulunmuştur. Bu yol kaveanın son oturma sırası üstündeki diazomanın bir kot yukarisından çevresini dolaşan tiyatro çevre yoluna ulaşır. Helenistik bir tiyatro için mükemmel bir trafik çözümü sunar: 4 ayrı yoldan giriş çıkış sağlanmıştır.

Kavea çoğunlukla yamaca oturmuştur. Doğudaki 1/3'lik kısmı doğudan ilk iki kuneus arkası-analemma duvarıyla

Res. 5 Rhodiapolis. Agora-Stoa. Kamu merkezi

Fig. 5 Rhodiapolis. Agora-Stoa. Public centre

excavated areas and the diameters of the columns are ca. 43 cm. The columns are spaced 1.40-1.50 m. apart. In the middle of the stoa, it was understood from the fallen blocks that there was a two-storeyed stoa here. The remains indicate Doric columns rested on the stylobate without bases, supporting a plain architrave of three fasciae on the ground floor level, while the postaments of the upper floor correspond to the columns of the lower storey and supported Corinthian columns and the roof. A lime kiln was found in the middle of the agora. All the marble pieces from the area around the kiln had been burnt; further away from the kiln the number of architectural finds increased. The floor of the stoa was paved with mosaics along 60 m. Trial trenches opened in places revealed mosaics of three colours and geometric motifs that are quite well-preserved.

The small finds included numerous potshards belonging to a variety of vessel forms from different periods, tile and brick fragments, fragments of sculpture and reliefs and complete and fragmentary inscriptions.

Theatre (Fig. 6): 80% of the theatre's excavation has been completed. The cavea, orchestra and proskene, which were almost entirely buried, were exposed while the rear of the stage building and parts of the parodoi were not entirely exposed. The stage building was left this way because it forms a set with the Opramoas monument and they need to be excavated together. The excavation of the theatre will be completed in 2007.

The theatre is the last public structure on the northern border of the public city centre. Our experiment of seating the 90 strong excavation team in the theatre, indicated the theater's capacity was approximately 1500. It was accessed to the top of the cavea from the north back, via the parodoi on the west and east and via a stepped ramp behind the analemma wall of the cavea on the west.

Res. 6 Rhodiapolis. Tiyatro

Fig. 6 Rhodiapolis. Theatre

oluşturulmuştur. Bu kesimde tiyatronun en yüksek ve güçlü duvarı örülmüştür. Poligonal örülü duvarların yukarıdan 2.55 m. altında ve ikincisi de 2.08 m. altta olmak üzere iki düz blok sırası geçmektedir. Bu haliyle Hellenistik özellikler göstermektedir. Bu kesimde duvar dışarıdan 4 güçlü payandayla desteklenmiştir.

Tiyatronun çapı 39.22 m.'dir. Kaveada 7 merdiven arasında 6 kuneus/kerkides bulunur. Tam yuvarlak olan orkestranın çapı 10.52 m.'dir. Kaveanın en üst noktasında sıralanan oturma koltuklarından orkestra düzlüğüne kadarki tiyatronun yüksekliği 9.24 m.'dir. 16 adet oturma sırasının ortalama yüksekliği 0.40 m.'dir. Oturma sıralarının genişliği 75-80 cm. arasında değişir. Bu genişliğin öndeki 37-38 cm.'lik kısmı oturmak için daha ince işçilikle üretilmiştir. Arkada aynı ölçülerdeki diğer yarısı ise ayak koymak içindir ve daha kaba işçiliktir. Kuneuslar arasındaki iniş-çıkış merdivenlerinden 4'ünde 33 basamak bulunur. 7 merdivenden 3'ü oturma sıralarından sonra orkestra korkuluklarının arasından da inerek orkestra düzlüğüne çıkıntı yapar. 38 basamaklı bu üç merdiven oturma sıraları bittiği yerden itibaren orkestraya yanlarında korkuluklarla ve silmeli işçilikleriyle ulaşır. Korkuluklu iniş bölümünün yüksekliği 1.30 m.'dir. Altlarında aslan ayakları eşit aralıklarla tüm orkestrayı çevreleyecek biçimde dizilidir. Oturma sıralarında bulunan ayaklardan farklı olarak üstlerinde hiçbir bezeme yoktur. Kaveanın ön 3 sırasında 8 adet kare formlu oyuklar bulunur. Belirli bir düzende değil, kendi içlerinde alan düzenleme gösteren dizilişleri vardır. Bu diziliş en altta orkestra çevre duvarının üstündeki geniş düzlemde yerleşik olan 9 kare oyukla birlikte bir anlam taşımaktadır. Anlaşılan kavea alt kesiminde direklerle oluşturulan bir parçalı çadır sistemi, asıl kaveanın çoğunluğunu örten kalın yuvarlak direklerin taşıdığı bir çadır sistemi vardır. Çadır sisteminin kavea arkasından nasıl desteklendiği konusunda sadece bir iz vardır. Kaveanın doğu

The street coming from the residential quarter north of the agora leads to the eastern parodos and the top corridor of the cavea; the street coming by the sebasteion in the city centre rises in steps and reaches the western parodos and the stone paved ramp leading up the cavea. The stepped stone-paved road rising from the back of the high wall of the Opramoas B stoa has been partially uncovered up to the back of the cavea. Inside this open air corridor were heart-shaped column drums and blocks with profile, fallen from the temple. This road joins the road encircling the theatre above the diazoma over the last row of seats. The theatre of Rhodiapolis provides an model solution for the human traffic of a Hellenistic theatre, with four separate access ways.

The cavea mainly sits on the hillside. The eastern one-third is formed by the analemma wall behind the first two cunei on the east and this section has the tallest and strongest wall of the theatre. The polygonal masonry walls have two rows of cut stone blocks – one 2.55 m. below the top and the second 2.08 m. further below. This displays Hellenistic features and the wall in this area is supported by four strong buttresses.

The diameter of the theatre is 39.22 m. and the cavea has 6 cunei/kerkides bordered by 7 stairs. The fully round orchestra has a diameter of 10.52 m. The cavea rises 9.24 m. above the orchestra. 16 rows of seats are each 0.40 m. tall. The depth of the rows of seats varies from 75 to 80 cm. The front 37-38 cm. of this depth is finer worked for sitting upon, while the rear half of the same width is more coarsely worked for the feet. Four sets of stairs between the cunei have 33 steps each. Three of the seven stairs protrude into the orchestra passing through the balustrades after the first row. These three stairs have 38 steps each and extend with balustrades and profiled workmanship from the first row into the orchestra with this extension rising 1.30 m. beneath which are lions feet at equal distances around the entire orchestra. These lion feet do not carry any decoration at all, differing from those decorating the rows of seats. The first three front rows of the cavea have 8 square holes, which are aligned within an area, not according to any certain rule. This alignment makes sense, when taken into consideration together with the 9 square holes on the encircling wall of the orchestra. As inferred, the lower part of the cavea was covered with a partitioned tent covering system and the majority of the cavea was covered with a tent system supported by thick round posts. There is only one trace regarding the supporting of the tent system from the back of the cavea, on the eastern end of the cavea, there is a hole for placing the supporting post in the analemma wall corresponding to the middle of the first cuneus. This

başlangıcında ilk kuneusun ortasına denk gelen analemma duvarı yüzünde gergi direğine ilişkin bir oyuk vardır. Oyuk kavea üst kotundan 1.90 m. aşağıda duvar yüzünde oyulmuştur. Doğudan 4. payandanın üzerinde duvar yüzünde bir konsol vardır. Bu konsolun da çadır gergisi direkleri için kullanılmış olması gerekmektedir. Oturma basamaklarındaki oyuklardan dolayı tüm kaveanın çadırla örtüldüğü anlaşılmaktadır. Tek diazoma, oturma sıralarının sonuncusu ile koltuk sırası arasında üst kesimde yatay geçit sağlamaktadır. Kaveanın en üst kotunda diazomanın arka sınırı boyunca koltuklar sıralanmıştır. Bunlardan ortadaki bir kısmı yerinde korunmuştur. Bir kısmı orkestraya doğru yuvarlanmış bir kısmı da arkadaki Bizans kulesinde yapı taşı olarak kullanılmıştır.

Doğu batı aksında uzayan sahne binasının üst kesimi tamamen yıkılmıştır. Zemin katı korunabilmiştir. Proskenenin üst kesimi yıkılmıştır. Orkestra yuvarlağına teğet geçer. Sahne binasının genişliği proskene dahil 7.94 m., uzunluğu 16.11 m.'dir. Proskene cephesinden 5 kapı açılır. Sahne binası içinde 2 dikdörtgen oda vardır. Tonozların üstünde taş levhalardan kaplama vardır. Bu kaplamalar proskenenin batı köşesinde korunmuştur.

Tiyatro içinde ele geçen buluntuların çoğunluğu, tiyatronun batı üstünde bulunan tapınak ve çevresinden gelen akıntıdandır. Çok sayıda seramik, mimari bezeme parçaları, mimari elemanlar, sunak, sikke, heykel parçacıkları, adak kaplar, yazıtlı taşlar ve seramikler bulunmuştur.

Cadde Kazıları (Res. 5 kazı öncesi için Res. 2): Kentin cadde ve sokak ağı çoğunlukla yüzeyden, yapılar arası ilişki ve topoğrafya değerlendirilerek anlaşılmaktadır. Güneyden, Kumluca'dan ve Korydalla tarafından gelen ana yol yerleşim tepesinin eteğine hamamın güneydoğusuna ulaşmakta ve buradan da kente çıkmaktadır. Hamamın güneyinden en kısa yoldan batıya yamaca doğru yerleşim merkezine çıkmaktadır. Hamamın kuzeyinden çıkan yol da konutlar bölgesine ulaşmaktadır. Hamamın güneyinden geçip batıya-tepeye çıkan yol çıkış boyunca ara sokaklarla yerleşim içinde dağılır. Bunlardan birçoğu açıkça izlenebilmektedir. Kent merkezine çıkan yol sebasteionun önünden (kuzeyden) paralel dar bir cadde olarak agora düzlüğüne ulaşır. Burada yerleşimin farklı bölgelerine ulaşan ağı kavşağı olur. Kavşaktan kuzeye dönünce agora-stoa, batıya doğru devam edince kentin batı girişine ve kuzeybatıya yönlendiğinde de akropole ve tiyatroya yol verir. Agoraya dönen yol aynı noktadan basamaklarla Opramoas stoası üst katına yönelir. Sebasteion önündeki kavşaktan tiyatro doğu analemması arkasına kadar olan toplam 43 m.'lik caddenin en geniş yeri 5.10 m.'dir. Tamamı taş kaplıdır ve basamaklıdır. Caddenin başlangıcında kuzeye stoanın üst katına geçit vermek üzere dönen basamaklar bulunur. 8 adeti izlenen

hole is found on the wall surface 1.90 m. below the top level of the cavea. There is a consol on the wall surface above the fourth buttress from the east and this consol must have served to support the tent covering. The holes on the rows of seats indicate that the entire cavea was covered. The only diazoma extends between the last row of seats and the row of armchairs. At the top of the cavea, along the back of the diazoma are the armchairs, some of which in the middle section have remained in situ. Some of the armchairs fell into the orchestra, others were reemployed in the construction of the Byzantine tower at the back of the theatre.

The upper part of the stage building extending in an east-west direction has entirely collapsed; only the ground floor has been preserved. The upper part of the proskene is also in ruins and extends at a tangent to the circle of the orchestra. The stage building is 7.94 m. wide including the proskene and 16.11 m. long. Five doors open on the proskene front. The stage building has two rectangular rooms inside. The vaults carry a stone slab pavement, preserved in the western corner of the proskene.

Most of the small finds uncovered inside the theatre came from the flow down from the temple and its environs, located to the west and above the top of the theatre. Small finds include numerous potshards, architectural decoration, architectural elements, an altar, coins, statue fragments, votive vessels, inscribed steles and ceramics.

Excavations in the street (Fig. 5, before the excavation see Fig. 2): *The street network of the city can be traced mainly from the surface, evaluating the relations between the structures and the topography. The main road coming from Kumluca and Korydalla on the south reaches the southeast of the bathhouse on the skirt of the settlement hill and then ascends to the city. The road continues westward up the slope to the centre of the city. The street passes north of the bathhouse and ascends to the residential quarters of the city. The road extending westward up the slope to the city branches off into the settlement. Most of these streets can be easily traced. The road leading to the city centre reaches the agora platform as a narrow street parallel to the front of the sebasteion (north) and becomes the junction of a network extending to various parts of the settlement. The street leading north from the junction reaches the agora-stoa, the one to the west reaches the west gate and the one to the northwest reaches the acropolis and the theatre. The street turning toward the agora also ascends in steps to the upper floor of the Opramoas stoa. The 43 m. long street extending from the junction before the sebasteion to the eastern analemma of the theatre is 5.10*

ve korunmuş olan Opramoas stoasına çıkan basamakların esasında 10 adet olması gerekir. En üstteki 2 basamak anıtsal girişle birlikte yıkılıp yok olmuştur. Caddenin en alt kotunda başlayan, güney-kuzey yönelimli bu basamakların genişliği 3.60 m.'dir.

Stoanın 2. katına çıkan basamaklar alanında, akıntı toprak içerisinde seramik, tuğla ve kiremit parçacıkları ile profilli mimari parçaları, cadde boyunca çok sayıda seramik parçaları, heykel parçaları, yazıtlı bloklara ait parçalar, cam parçacıkları ve sikkeler ortaya çıkarılmıştır.

Koruma: 1. 2000 yılında büyük bir yangın geçiren kentteki yapıların bir kısmında yangın tahribatları ve birçok blok taşa patlamalar görülmektedir. Bu kazı çalışmaları tahribatın yaralarının sarılmasında da önemli bir rol oynamış, yapılan bitki ve ağaç temizliğiyle bir dahaki olası yangınlardan da korunmuştur; 2. Yoğun defineci tahribatı görülen kentte kazılarla birlikte tahribat durmuş ve Kumluca Belediyesi'nden maaşı ödenmek üzere atanan devamlı bekçiyle her türlü tahribat ve hırsızlığın önüne geçilmiştir; 3. Hamam duvarlarının en tehlikede olanlarının kireç harcı ve küçük moloz taş dolgularıyla ve harç enjeksiyonuyla berkitilmiştir; 4. Kazısı büyük oranda tamamlanan hamamın tüm çevresiyle birlikte korumaya alınması için kafes telle çevrelenmesi çalışmasında toplam 250 m. uzunlukta tel örgü kullanılmış, güney ve kuzeyden de araç ve insan girişi için kapı bırakılmıştır; 5. Hamamın yamaç tarafında (batı) kış yağmurları akıntısını önlemek ve hamamın kuzey ve güney uzağına yönlendirmek için iki yana eğimli kanal açılmıştır; 6. Tiyatro oturma basamaklarından, yerleri kesin belli olan bir kısmı hemen yerlerine konulmuştur; 7. Tiyatronun oturma sıralarındaki kırıklardan parçaları bulunanların büyük kısmının ait oldukları basamaklar bulunmuş ve dübellenerek yerlerine yapıştırılmıştır; 8. Agoranın kuzeydoğu köşesindeki eksedral alanın önüne ve arkasına düşen parçalardan yerleri bilinenler orijinal yerlerine yerleştirilmiştir; 9. agora-stoa kazılarında parçalar halinde ele geçen alınlık medusasının parçaları birleştirilmiştir; 10. Parçalar halinde bulunan seramiklerden birleşebilenler onarılmıştır.

2007 kazıları yukarıda özetlenen çalışmaların eksiklerini tamamlamaya yönelik olarak organize edilmiştir.

m. at its widest point. It is entirely paved with stones and has steps. At the beginning of the street are the stairs turning north to provide access to the upper floor of the stoa. Eight of the steps leading to the Opramoas stoa are preserved and indeed there must have been 10 in total but the top two steps were destroyed together with the monumental entranceway. Starting from the bottom of the street, these stairs in a north-south direction are 3.60 m. wide.

Small finds included potshards, brick and roof tile fragments and architectural elements with profile from the deposit in the area of the steps leading to the second floor of the stoa, as well as numerous potshards, statue fragments, fragments of inscribed blocks, glass fragments and coins points from along the street.

Conservation: 1. The city suffered from a great fire in 2000, some structures display fire damage and many stone blocks have been damaged. The excavations helped to consolidate the fire damage and the cleaning of the vegetation has also prevented potential fires. 2. With the onset of the excavations, illicit looting excavations and their damage have stopped; moreover, a permanent guard has been appointed and paid for by the Kumluca Municipality to prevent any further illicit looting digs and all sorts of other damage. 3. The walls of the bathhouse were in danger from deep cracks and the walls were reinforced with lime mortar and small rubble fillings, as well as through mortar injection; 4. The bathhouse excavations have been completed to a large extent and the structure has been taken under protection with the erection of a wire fence 250 m. long; two access ways for visitors and vehicles have been left to the north and south. 5. On the slope on the west side of the bathhouse canals with double inclination have been dug, in order to prevent winter rain damage and to redirect the rain water away from the bathhouse. Some rows of seats, whose exact locations are clearly seen, have been placed back in the theatre. 7. Most of the broken fragments from the rows of seats of the theatre have been placed with dowels back into their original places. 8. The original places of some fragments fallen to the front and back of the exedral area in the northeast corner of the agora were replaced. 9. Fragments belonging to the Medusa head from the pediment of the agora-stoa were assembled and joined together. 10. Some potshards were also re assembled and fixed together.

The 2007 campaign at Rhodiapolis intends to complete the incomplete parts of the abovementioned works.